

העליון טעה: בית סוהר פרטי הוא הפתרון

22.6.2009 | 07:37 קרן הראל-הררי

<< גם המצדדים בהקמת בית סוהר פרטי וגם המתנגדים לכך יסכימו כי המציאות הקיימת כיום בבתי הכלא בישראל היא קשה.

ישנו קונצנזוס בדבר הצורך הדחוף בהוספת מקומות כליאה, שכן מספר האסירים גדל בצורה חסרת תקדים במהלך השנים האחרונות - מ-9,700 ב-2000 לכ-24 אלף ב-2008. הצפיפות הגבוהה והמחסור הרב במיטות, המבנים הישנים בעלי התשתיות הירודות, היעדר התנאים הסניטריים הבסיסיים ושירותי הרפואה הירודים ידועים לכל. כדי לתקן את המצב העגום הזה, איחדו משרדי ביטחון הפנים, האוצר, המשפטים ושירות בתי הסוהר כוחות ושקדו על הצעת חוק שתאפשר לחברה פרטית להקים ולהפעיל בתי סוהר בישראל.

ואכן, במאסר 2004 העבירה הכנסת את "תיקון פקודת בתי הסוהר" ברוב של 52 תומכים מול 33 מתנגדים ונמנע אחד. בהתאם לכך, חברה פרטית החלה בהקמת מתקן כליאה מודרני ומשוכלל שייתן מענה שיקומי טוב יותר עבור האסיר, החל בכיתות לימוד, חדרי מחשב, חדר תחביבים וספרייה ועד לאוכל בריא יותר.

ואולם לפני כשנתיים הוצא צו בית משפט המונע את המשך הפרטת בתי הסוהר, ובמאסר 2009, כחמש שנים מיום אישור החוק בכנסת, הוציא בג"ץ צו נוסף המעכב את הפעלת בית הסוהר הפרטי. זאת בשל קבוצת עותרים שחידשו את עתירתם בדבר חוקיות התיקון שהועבר בכנסת, בטענה כי עקרונות היסוד של שיטת המשפט הישראלית מונעים הפרטת סמכויות אלו והעברתן לידי גורם פרטי הפועל למטרות רווח. החלטת בג"ץ לעכב את הקמת הפרויקט והעיכוב במתן פסק הדין, יצרו מציאות חדשה של אי ודאות באשר לגורל הפרויקט, שהביאה להחלטת בנק לאומי לעצור הזרמת 28 מיליון שקל למימון הפרויקט.

בעולם פועלים כ-200 בתי סוהר פרטיים

נראה כי יש רצון ויוזמה בישראל ללמוד מניסיוןן של מדינות אחרות ולאמץ מודלים מתקדמים, אך חוסר האחדות בין החלטות בתי המשפט לבין החלטות הכנסת והממשלה ואי התיאום ביניהם, מוריד אותם לטמיון.

בעולם פועלים כ-200 בתי סוהר המתופעלים בידי חברות פרטיות, כ-160 מתוכם בארה"ב, הפזורים ב-30 מדינות. מדיניות הפרטת בתי הסוהר בארה"ב החלה עוד באמצע שנות ה-80 והקמת בתי הסוהר הפרטיים הביאה לחיסכון של 5%-15% מהעלויות.

גם מדינות נוספות כמו גרמניה, יפאן, דרום קוריאנה, בריטניה, אוסטרליה, דרום אפריקה וצרפת אימצו מודלים שונים של הקמת בתי כלא פרטיים. כל אחת מהמדינות אימצה את המודל המתאים לה. כך לדוגמה, במודל הצרפתי כל ניהול בית הסוהר והביטחון נשאר באחריות השירות הציבורי; במודל הבריטי המדינה מעורבת בעיקר בתפקידי הבקרה והפיקוח; ובמודל האמריקאי ניתנות ליזמים מלוא הסמכויות, כולל ענישת האסירים.

המודל הישראלי תוכנן בעיקרו על פי המודל הבריטי, אך הגישה הישראלית מחמירה יותר בדרישותיה ומאפשרת פיקוח ובקרה רבים יותר. בישראל נקבע הסכם זיכיון המתפרש על כ-3,000 עמודים ובו מצוינים יותר מ-70 מדדים יומיים הבוחנים את תפקוד בית הסוהר ואת רשימת הסנקציות הכספיות שיוטלו על הזכיון באם הן יופרו. עוד נקבע כי בידי שירות בתי הסוהר יישאר סמכויות רבות כגון מיון ושיבוץ האסירים, מספר האסירים, שפיטת וענישת האסירים, קביעת היקף החופשות והביקורים, חוות דעת לעניין שחרור מוקדם, בירור תלונות אסירים ופיקוח שוטף על ניהולו התקין של המתקן, לרבות שמירת זכויות האדם.

למרות ההסכמים המפורטים ואפשרויות הפיקוח הרבות, נראה כי בישראל

מתקשים להוציא לפועל את ההחלטה, ובמקום להביא ליעילות תפעולית של מתקני הכליאה ולחיסכון של כ-350 מיליון שקל למשך 25 שנה לקופת המדינה, אנו גורמים למשלמי המסים הוצאות נוספות של מיליוני שקלים בעבור פיצוי החברה שהקימה את המתקן, בעבור עלויות הבנייה שכנראה יתבררו כמיותרות ובעבור העלויות שבטיפול ובניהול האסירים הקיימים והחדשים.

בכספים אלה ניתן היה להכין תוכניות שיקום לאסיר ולהוריד את מספר האסירים שחוזרים לבתי הכלא במשך השנים. הסחבת של בתי המשפט וביטול ההחלטות של הכנסת והממשלה שוב עומדים לעקור משורש רעיון טוב שיושם במדינות רבות בהצלחה.

הכותבת היא כלכלנית במכון ירושלים לחקר שווקים